पवनविजय

Manuscript

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसद्गुरवे नमः ॥ पवनविजय आपला आपण ॥
पहावा म्हणे मुकुंदराज ॥ शिवाप्रती पुसे भवानी ॥ तुम्हीं अखंड हृदय-
भुवनीं ॥ निरंतर योगासनीं ॥ जैसे तैसे आहांत ॥ १ ॥ एकवेळां आला
जन्मासी ॥ आपण अखंडित अभ्यासी ॥ तो योग अभ्यास मजसी ॥
क्रियेसहित सांगिजे ॥ २ ॥ संतोषला कर्पूरगौर ॥ गौरी बरवा पुसिला
विचार ॥ तें सुख निर्धार ॥ सांगो तुम्हांतें ॥ ३ ॥ येतां जातां कार्य करितां ॥
सुख दुःखादि झुंजतां ॥ समाधिसुखें हालतां डोलतां ॥ सर्वथाही नढळेचि
॥ ४ ॥ श्रीदत्त वसिष्ठ वामदेव ॥ नारदादी ऋषी सर्व ॥ श्रीव्यास शुक
गण गंधर्व ॥ हेंचि ध्यान करिताती ॥ ५ ॥ हेंचि सेविती सुरवर ॥ सर्व सुख
अपार ॥ ऋद्धि सिद्धीचें माहेर ॥ मंगळदायक जें ॥ ६ ॥ नर तोचि
नारायण ॥ सदां हृदयीं सोहं स्मरण ॥ त्याचें चुके जन्म मरण ॥ स्वयंभू तो
सदोदित ॥ ७ ॥ सद्गुरुकृपें स्वरोदय ज्ञान ॥ कळे भूत भविष्य वर्तमान ॥

घडे परत्र साधन ॥ यथार्थ असतां ॥ ८ ॥ आप तेज पृथ्वी आकाश ॥ वायु हे पांच तत्वप्रकाश ॥ स्वरोदय निःशेष ॥ खेळ ययाचा ॥ ९ ॥ ऐक स्वरोदयाच्या खेळा ॥ एक इडा एक पिंगळा ॥ सुषुम्नाहि जिव्हाळा ॥ जाण या देहीं ॥ १० ॥ वाम दक्षिणइडा पिंगळा जाण ॥ वाम इडा चंद्राचें स्थान ॥ दक्षिण पिंगला आपण ॥ सूर्य असे ॥ ११ ॥ चंद्र सूर्य बरोबर चाले ॥ तेचि सुषुम्ना वहिले ॥ अज्ञानरूपीं नाशिले ॥ सर्व कार्य विनाशे पैं ॥ १२ ॥ इडा पिंगला क्षणक्षणा ॥ पालटती दुश्चिन्हा ॥ तेंचि जाण दुःख मना ॥ विपरीत वोखटें जाणावें ॥ १३ ॥ वाम नाडी अमृत रूपिणी ॥ दक्षिण नाडी जगव्यापिनी ॥ असिपदें वेष्टोनी ॥ अहं सोहं चाले ॥ १४ ॥ चंद्र तो सम जाणावा ॥ रवि विषम ओळखावा ॥ चंद्र तो स्त्री बरवा ॥ रवि पुरुष जाण पैं ॥ १५ ॥ क्रूरकर्मी भानु असावा ॥ शुभ कर्मीं चंद्र वाहावा ॥ क्रूरकर्मीं लक्षावा ॥ भास्कर तो ॥ १६ ॥ स्थिर

कर्मासि चंद्र पाहाणें ॥ अलंकारादि भूषणें ॥ विविध वस्तु संग्रह करणें ॥ शांतिकर्मागणें चंद्रावरी ॥ १७ ॥ दिनमुहूर्तादि द्यावी ॥ विवाह लग्नें साधावीं ॥ दासी गज अश्व महिषी आणावी ॥ गृहप्रवेश चंद्रें कीजे ॥ १८ ॥ सद्गुरु देव स्वामींचें दर्शन ॥ मंगळदायक कार्य कारण ॥ अप्राप्त तें मागणें ॥ चंद्रावरी जाण पां ॥ १९ ॥ कल्याणदायक आरंभ ॥ सर्व शास्त्रांचा प्रारंभ ॥ वश्यकरणाचा मार्ग ॥ कीजे चंद्रावरी ॥ २० ॥ सूर्य साधावा चोरीसि जातां ॥ वादियांसि झुंजतां वार घालितां ॥ गज रथ अश्व आरूढतां ॥ यंत्र मंत्रीं सूर्य पाहणें ॥ २१ ॥ औषधीं द्यावी सिद्धि साधावी ॥ आकर्षणें करावीं विषें हरावीं ॥ भूतें प्रेतें राक्षसें त्रासावीं ॥ रवि वाहतां ॥ २२ ॥ क्रय विक्रय करणीं ॥ आसन शयन भोजनीं ॥ रवि वाहतां मैथुनीं ॥ साधकेश्वरी ॥ २३ ॥ जेणें मरणादिक ॥ कर्में शठ कर्में सकळिक ॥ नदीं समुद्रीं बुडतां देख ॥ स्वरबळें तरतील

॥ २४ ॥ जारण मारण स्तंभन ॥ पुरुष मोहन वशीकरण ॥ नदी समुद्रीं तरण ॥ उच्चाटण नदीं वाहतां ॥ २५ ॥ श्रीशंकर म्हणे पार्वती ॥ इडा पिंगला बरव्या चालती ॥ तयांसि संक्रमण म्हणती ॥ करिती अशुभ लाभ हानी ॥ २६ ॥ सुख दुःखाचा प्रश्न केला ॥ लाभ अलाभ पुसिला ॥ दोन्ही सम वाहिला ॥ तरी तो नाशवंत ॥ २७ ॥ संक्रमण वाहतां ॥ ईश्वर स्मरावा ज्ञाता ॥ क्षणक्षणां सूर्य पालटतां ॥ ते सुषुम्ना वोखटी ॥ २८ ॥ ते सकळ कर्मनासी ॥ विवादीं जय नाहीं त्यासी ॥ विष न उतरे धन्वंतरी-यासी ॥ जरी विपरीत वाहे ॥ २९ ॥ मंत्र यंत्र न चालती ॥ ठायीं बैसल्या आघात येती ॥ मित्र द्वेष करिती ॥ सुषुम्ना वाहे तोंपर्यंत ॥ ३० ॥ आतां कोपला देव सद्गुरु ॥ मारावया काढितां तस्करु ॥ जरी शुद्ध वाहे चंद्रु ॥ तरी सर्वथा भय नाहीं ॥ ३१ ॥ भलते ग्राम यात्रेसी जाय ॥ आपुलीया चंद्रातें पाहें ॥ सर्व सिद्धि होती कार्यें ॥ निर्विघ्न पैं ॥ ३२ ॥ चंद्रावरी कार्यें स्थिर ॥

सूर्य वाहातां कींजे क्रूर ॥ चंद्र सूर्य चाले एकसर ॥ तरी मौन्येंचि सुषुम्ना पैं ॥ ३३ ॥ शीघ्र कार्य ओढवलें ॥ जें वाहे तेंचि टाकावें पाउल ॥ चंद्राचें सम बोलिले ॥ सूर्याचें विषम ॥ ३४ ॥ जाणती ऐसें जाणावें ॥ जें चालें तें पाउल पुढें ठेवावें ॥ तरी सिद्धी होती स्वभावें ॥ सर्व निर्विघ्न पैं ॥ ३५ ॥ दिसतां सुषुम्ना संक्रमण ॥ तरी प्रवासीं न करावें गमन ॥ हानि मृत्यु दारुण ॥ होय तयाची ॥ ३६ ॥ चंद्र वाहतसे ॥ न जावे पूर्व उत्तर दिशे ॥ गेलिया प्राणहानि विशेषें ॥ होय तयासी ॥ ३७ ॥ वाहत असतां भास्करु ॥ पश्चिम दक्षिणे गमन नको करूं ॥ पुढें घात होय थोरूं ॥ जीवि-त्वासी ॥ ३८ ॥ सूर्य तिथि रवीचा वार ॥ जाय पूर्व उत्तर सूर्यावर ॥ तरी तयाचें फल निर्धार ॥ अलभ्य लाभ होती पैं ॥३९॥ चंद्र संपूर्ण वाहे ॥ पश्चिम दक्षिणेसि जाय ॥ तरी सर्व कामना पूर्ण होय ॥ सत्य सत्य पार्वती ॥ ४० ॥ हे युक्ति पूर्ण बोधु ॥ जाणे तोची अनादि सिध्दु ॥ निज नामा प्रसिध्दु ॥ गुरु

मुखें अनुभवावें ॥ ४१ ॥ कोणी एके प्रश्न केला ॥ सम अक्षरें बोलिला ॥ चंद्र वाहत असला ॥ तरी सर्वथा भय नाहीं ॥ ४२ ॥ विषम अक्षरें बोलिला ॥ सूर्य तेथें वाहिला ॥ सूर्य अंगीं बैसला ॥ तरी सर्व सिद्धी ॥ ४३ ॥ चंद्र वाहे बैसे चंद्राकडे ॥ समान अक्षर जरी घडे ॥ जिंके कळिकाळाचे हुडे ॥ सर्वथा भय नाहीं ॥ ४४ ॥ आणीक तेथील विचारू ॥ वाहतां चंद्र अथवा दिनकरू ॥ प्रश्नाचा होत उच्चारू ॥ रेचक पूरक पहावें ॥ ४५ ॥ रेचक प्रश्न करी निर्फळ ॥ पूरक प्रश्न करी सफळ ॥ हे युक्ति निर्मळ ॥ सम विषम जाणावी ॥ ४६ ॥ कुंभक त्राहाटक मध्यम ॥ प्रश्न तयाचा सम विषम ॥ रोगिया होत बहुत श्रम ॥ भय नसे तयासी ॥ ४७ ॥ हरपलें हरितलें ॥ अथवा देशांतरा गेलें ॥ रोगी व्याधियें पीडिलें ॥ पूर्णनाडी असे तरी सुफळ ॥ ४८ ॥ विपरीत अक्षरीं ॥ वाहतां प्रश्न करी ॥ तें संक्रमण पैं त्यापरी ॥ निर्मळ होय ॥ ४९ ॥ प्रश्न केला गरोदरीचा ॥ उदय देखिला चंद्राचा ॥

तरी कन्या होईल हे वाचा ॥ अन्यथा नाहीं ॥ ५० ॥ वाहात असतां भास्करु ॥ तरी होईल कुमरू ॥ हा न चुके निर्धारू ॥ शिव सांगे भवानीसीं ॥ ५१ ॥ शून्यस्थानीं पुसे ॥ तरी गर्भासि विघ्न असे ॥ संक्रमण दिसे ॥ तरी नपुंसक ॥ ५२ ॥ पुसतां शून्यस्थानीं होता ॥ तोचि पूर्वस्थानीं ये मागुता ॥ तरी जीवन्मुक्त होता ॥ गर्भासि त्या ॥५३॥ पूर्णस्थानीं प्रश्न करी ॥ तोचि शून्यस्थानीं ये जरी ॥ हें जाणावें निर्धारीं ॥ भय त्या गर्भासी ॥ ५४ ॥ प्रश्न करितां हातीं फळ ॥ अथवा फल कांहीं निर्मळ ॥ तरी तयासीं प्रांजळ ॥ सफळ होय ॥ ५५ ॥ ऐसें स्वरोदय ज्ञान जाणावें ॥ लाभालाभ विचारावे ॥ जय विजय पहावे ॥ शुभाशुभ सर्व कांहीं ॥ ॥ ५६ ॥ संग्रामाचे अवसरीं ॥ सूर्य वाहे जया शरीरीं ॥ तो जय पावें चराचरीं ॥ यशखड्ग सिद्धि येतसे ॥ ५७ ॥ दोघांचा सूर्य झुंजतां वाहे ॥ तेथें सामान्यता राहे ॥ जयाचा चंद्रमा वाहे ॥ हार पावे तोचि पैं ॥

॥ ५८ ॥ सूर्य वाहे तरी चालावें ॥ दिशा वार सांभाळावें ॥ संक्रमण
असे तरी न धरावे ॥ शस्त्र हातीं ॥ ५९ ॥ नवग्रहांचा भेद ॥ जाणावा
विविध ॥ नाडी माझी प्रसिद्ध ॥ मेषादिक राशी ॥ ६० ॥ मेष तूळ
कर्क मकर ॥ दक्षिण नाडीचा प्रसार ॥ वृषभ सिंह वृश्चिक कुंभ मनोहर ॥
हे वामनाडीश्वरीं जाणावे ॥ ६१ ॥ मिथुन कन्या धन मीन ॥ सुषुम्ना
नाडींत असती जाण ॥ बारा राशींचा गुण ॥ एवंविध ॥ ६२ ॥
आतां चंद्र सूर्यांचे माझारी ॥ सांगिजेल पांच तत्वांची परी ॥ हे युक्ति
निर्धारी ॥ भवानी तुज सांगतों ॥ ६३ ॥ आप तेज पृथ्वी आकाश वायो ॥
पांच तत्वांचा अन्वयो ॥ इडा पिंगळेंत पहा हो ॥ जाणते पुरुषीं ॥ ६४ ॥
ऊर्ध्व वाहे तो अग्नि ॥ अधोमुख जाण भवानी ॥ वायुतत्व वाहे दक्षिणी ॥
हें निरुतें जाणावें ॥ ६५ ॥ न लागे कवणिये स्थानीं ॥ तेचि ओळखिजे
धरणी ॥ आकाश सर्वस्थानीं ॥ व्यापूनि फांकतसे ॥ ६६ ॥ संपूर्ण

योगियांचा रावो ॥ ऐसे अभ्यासें स्वयमेव ॥ निजहृदयींची ठेव ॥ जाणेल
तो स्वरूपीं मिळे ॥ ६७ ॥ सूर्य वाहे रात्रीचे अवसरीं ॥ दिवा वाहे
चंद्राचौफेरी ॥ काय नवल गौरी ॥ तोचि एकमत्स्वरूप ॥ ६८ ॥ सकल
घडलीं तया पुण्यें ॥ दग्ध झालीं संचित क्रियमाणें ॥ प्रारब्ध दोष जळाले
पूर्ण ॥ त्याचें दर्शन वांछितसे ॥ ६९ ॥ देव ऋषी संत महंत ॥ निरंतर
हाचि सेवित ॥ चुके जन्म मृत्यु निश्चित ॥ अखंडित हे समाधि ॥ ७० ॥
अहं सोहं अनादि मंत्र ॥ सहा शतें एकविस सहस्र ॥ हृदयीं जपे तो
योगींद्र ॥ माथां मुकुट आमुचा ॥ ७१ ॥ संसारीं असतां प्राणी ॥ अखंडित
नामाची मिळणी ॥ सहज सांडोनि साधनीं ॥ फिरूं नये सर्वथा ॥ ७२ ॥
हृदयींचें निजगुज ॥ सांगितलें गौरी तुज ॥ सद्गुरुकृपें मुखें निजबीज ॥
विश्वासोनि राहावें ॥ ७३ ॥ नलगे करणें उरस्फोट ॥ नलगे हालवावा
ओंठ ॥ नाम अनिर्वाच्य निघोट ॥ येणें रीती असावें ॥ ७४ ॥ हें सकळ

कर्माचें कल्याण ॥ केलें तत्वांचें विवरण ॥ हें अनुभवें ज्याचें तो जाणे ॥ येर अविश्वासिया नकळे ॥ ७५ ॥ हें सकळ साधनांचें सार ॥ कोटि कुलाचा उद्धार ॥ जेणें चुके येरझार ॥ तें तुज म्यां निरोपिलें ॥ ७६ ॥ येथें अविश्वास धरिसी ॥ तरी प्राप्ती नाहीं निश्चयेसीं ॥ आणी जन्ममरणासी संख्या नाहीं ॥ ७७ ॥ अनन्यभावें सद्गुरूसीं ॥ कल्पनातीत अहर्निशीं ॥ सफल संभार तयासी ॥ तुज हें सत्य निरोपिलें ॥ ७८ ॥ सांगूं तत्वांचे गुण ॥ लाभालाभाचें लक्षण ॥ सर्व सिद्धींचें कारण ॥ घडे तयासी ॥ ७९ ॥ आपतत्व पुरुष ॥ पृथ्वी दिसे स्त्रीचा वेष ॥ आकाश नपुंसक निःशेष ॥ ऐसें जाणावें पैं ॥ ८० ॥ अग्नि वायो मध्यगती ॥ प्रश्न केला आपणाप्रती ॥ तरी तत्वकळा निगुती ॥ आपुली आपण पहावी ॥ ८१ ॥ कोणी ग्रामांतरा गेला ॥ स्त्री कां पुरुष देखिला ॥ आप देख तरी लांबला ॥ अग्नितत्वीं अस्ताव्यस्त तो ॥ ८२ ॥ पृथ्वी वाहे तरी उत्तर दिशे असे ॥

तेज वाहे तंव पूर्व दिसे ॥ वायो जर असे ॥ तरी पश्चिमेसी ॥ ८३ ॥ आकाशाचा प्रकाश झाला ॥ तंव देशांतरा गेला ॥ तो मागुता न भेटला ॥ संदेह नाहीं ॥ ८४ ॥ आप भेटे लाभेसी ॥ पृथ्वी लाभे बहुतां दिवसीं ॥ तेजीं लाभ नाहीं तयासी ॥ वायु असे भयासी ॥ आकाशीं मृत्यु सांगे ॥ ॥ ८५ ॥ धातु चिंतेचा विचार ॥ दिसे आपाचा विस्तार ॥ रूपें होय निर्धार ॥ पृथ्वी होय कनक पैं ॥ ८६ ॥ जरी तेज दिसे ॥ तरी होय तांबें कांसे ॥ वायुतत्वीं वीट दिसे ॥ आकाशीं दिसे लोह पैं ॥ ८७ ॥ साधकें किन्न साधेल ॥ ऐसा भेद जाणवेल ॥ पृथ्वी आपाचें प्रबळ ॥ सफळ निर्फळ चर पैं ॥ ८८ ॥ कवणतत्वीं कवण ग्रह असती ॥ ते सांगिजेल स्थिती ॥ मनासी आणि युक्तीसी ॥ जाणवती पैं ॥ ८९ ॥ सोम बुध बृहस्पती ॥ वामनाडींत असती ॥ कवण तत्वीं वर्तती ॥ ते परिसा पैं ॥ ९० ॥ आप तेजीं शुक्र ॥ वायुतत्वीं बुध गुरु ॥ पृथ्वीतत्वीं हे चारु ॥ ग्रह

जाणावे ॥ ९१ ॥ रवि राहु शनि मंगळ ॥ त्यांचा दक्षिण नाडींत खेळ ॥
वायुतत्वीं निर्मळ ॥ वास्तव्य तयांचें ॥ ९२ ॥ तत्वसुखाचा विस्तार ॥
शून्यापासाव निर्धार ॥ हा जाणावा विचार ॥ गुरुमुखें ॥ ९३ ॥
पांचतत्वीं तीन गुण ॥ शरीरीं असती पंचप्राण ॥ वाम दक्षिण नाडीपासून ॥
प्रकाश तयांचा ॥ ९४ ॥ अकार उकार मकार ॥ चवथा महाकारण
ओंकार ॥ अर्धमात्रा तो ईश्वर ॥ सर्वसाक्षी ॥ ९५ ॥ ओंकार हृदयभुवन ॥
अहं सोहं जाति सामावून ॥ सच्चिदानंद आपण ॥ स्वयंभूचि पैं ॥ ९६ ॥
स्वरूप अखंड दंडायमान ॥ तेथें उत्तरायण नाहीं दक्षिणायन ॥ देहीं असोनि-
विदेही जाण ॥ प्राप्त होय ॥ ९७ ॥ ऐसी निजनामीं जयांची वृत्ती ॥ ते
मत्स्वरूपीं सामावती ॥ जीत अंथरूनि मेले पांघुरती ॥ तेचि पावती कैला-
सपद ॥ ९८ ॥ हें पिंड ब्रह्मांड भूतात्मक ॥ जपती ज्ञानी उत्तम श्लोक ॥
हें गुह्य अलोलिक ॥ अनिर्वाच्य ॥ ९९ ॥ आतां पांचाचे पंचवीस गुण ॥

अस्थि त्वचा नाडी मांस पूर्ण ॥ पांचवे रोम हे पृथ्वीपासून ॥ उत्पन्न झाले ॥
॥ १०० ॥ लाळ मूत्र रक्त शोणित ॥ स्वदेह आपापासाव निर्मित ॥
चलन वलन धावन प्रसरण ॥ अकोचन वायुपासूनि निर्माण पैं ॥ १ ॥
क्षुधा तृषा आलस्य निद्रा मैथुन ॥ हे आपाचे पांच गुण ॥ काम क्रोध लोभ
मोह भय जाण ॥ हे आकाशापासाव ॥ २ ॥ रेचक पूरक कुंभक ॥
त्राहाटक धनंजय देख ॥ अनुभव करिती मनें एक ॥ ते धन्य संसारी ॥ ३ ॥
वश करावें अकोचनें ॥ हें रेचकाचें कारण ॥ मंगलदायक कार्य करणें ॥
हें कुंभकें करावें ॥ ४ ॥ कुंभक साधिता ॥ विज्ञान साधी तत्वा ॥ महा-
पातकांची कथा ॥ कायसी तेथें ॥ ५ ॥ कुंभक करी अजरामर ॥ वश्य
आकर्षण पूरकेश्वर ॥ स्तंभन उच्चाटन द्वेष थोर ॥ रेचकें शुभाशुभ आचरावें
॥ ६ ॥ एकांतविध कामिकाजनीं ॥ ऋतुकाळीं पूरकें करूनी ॥ स्त्रीचें नाम
अंतःकरणीं ॥ सात वेळां जपावें ॥ ७ ॥ चंद्रावरी पूरकें सात वेळ ॥ पुनरपि

रेचकें बळें ॥ मग कुंभकें बारा वेळ ॥ स्मरण या रीती कीजे ॥ ८ ॥ ते स्त्री वश्य होय ॥ ते जीवंता आणिकाचें तोंड न पाहे ॥ कळा जाणावी हे ॥ कामिक जनीं ॥ ९ ॥ नातरी उदय झाला सूर्याचा ॥ वेचूनि कड उदय करी चंद्राचा ॥ मोह भेद कुंभकाचा ॥ प्राणि चौदा वेळ जपावा ॥ ११० ॥ इडा ईडेश्वरी मंत्रुनी ॥ विडा द्यावा कामुक जनीं ॥ स्त्री वश्य होय तत्क्षणीं ॥ काम तत्व हें ॥ ११ ॥ चंद्राचा उदय ॥ रेचूनि उभा करी सूर्य ॥ पुरुष नाम जपतां वश्य होय ॥ अर्धक्षण न लागतां ॥ १२ ॥ पुरुष स्त्रीशीं वश्य होती ॥ आणिका स्त्रीसीं न पाहाती ॥ दोघांसी चाले प्रीती ॥ देह असे तोंवरी ॥ १३ ॥ असो स्त्रियांची बहु संगती ॥ बिंदु न द्यावा कामिनीप्रती ॥ भोगोनि अभोग हे युक्ति ॥ विरळा जाणे ॥ १४ ॥ हें वर्म श्रीकृष्ण जाणे ॥ सोळा सहस्र भोगिल्या जेणें ॥ ऊर्ध्वरेता ब्रह्मचर्यपण ॥ न मोडे तयाचें ॥ १५ ॥ साठही सहस्र खंडी अन्न ॥ निराहारी दुर्वास जेऊन ॥ गोत्रहत्या करी अर्जुन

करूनि पातक नसे तया ॥ १६ ॥ योगियांची जीवनकळा ॥ आत्मसुखाचा सोहळा ॥ सद्गुरु दाखविती डोळां ॥ तरी सार्थक जन्माचें ॥ १७ ॥ जयाचें अनंतजन्मींचें सुकृत ॥ तयासी हें वर्म होय प्राप्त ॥ आणिक तया दर्शनें बहुत ॥ तरती प्राणी ॥ १८ ॥ काय करावा थोर पाल्हाळ ॥ अष्टमा सिद्धींचें फळ ॥ इडा पिंगळा केवळ ॥ साध्य होय साधकासी ॥ १९ ॥ त्राहाटक धनंजयासी ॥ धरीतां दोरी तुटली आकाशीं ॥ वाम त्राहाटक धनंजयासी ॥ वाम दक्षिण नाडी परीयेसी ॥ असे खेळ तयांचा ॥ १२० ॥ इडा पिंगळा दोन वाटा ॥ पोहोंचविती दहावे दारवंटा ॥ स्वसुखा समाधी वरवंटा ॥ संसारीं असोनि भोगिती ॥ २१ ॥ अगा सद्गुरुचे पायीं ॥ लीन व्हावें ठायीं ठायीं ॥ मोक्ष लोळे तयाचे पायीं ॥ मुक्ती चारी दासी त्याच्या ॥ २२ ॥ उंच नीच देह धरीला ॥ ब्रह्मसाक्षात्कार तयासी झाला ॥ ब्रह्मादिक तयाला ॥ सामोरा येती ॥ २३ ॥ ब्रह्म अखंड दंडायमान ॥

सर्वांठायीं व्यापक पूर्ण ॥ हा अनुभवो जया तो जाणे ॥ येरांस टकमक ॥
॥ २४ ॥ स्वरूपाची व्हावया प्राप्ती ॥ अभ्यास करावा निगुती ॥ अभ्या-
साची प्रथम निगुती ॥ ऐसी आहे जाण पैं ॥ २५॥ मुख नासिक नयन ॥
आणिक दोन्ही श्रवण ॥ दोन्हीं हातांच्या अंगुल्या कीजे निरोधन ॥ स्थान-
स्थकीं ॥ २६ ॥ ऐसें साधकें करावें ॥ भ्रूमध्य लक्ष द्यावें ॥ नित्यनेमें
अनुभवावें ॥ श्रीसद्गुरुकृपें ॥ २७ ॥ हें षड्मुद्रा साधन ॥ येणेंचि होय
ब्रह्मसनातन ॥ घडे तया जन्ममरण ॥ आपला आपण भोगितो ॥ २८ ॥
असोनियां ग्रहाश्रमीं ॥ लक्ष तयांचें परब्रह्मीं ॥ तोचि परब्रह्माचा स्वामी ॥
सत्य सत्य त्रिवाचा ॥ २९ ॥ तयासी जप तप व्रत ॥ आणिक नियमादिक
तीर्थ ॥ हें आमचें कुळदैवत ॥ हृदयमंदिरीं पूजितसे ॥ १३० ॥ हे गुरुगम्य
नेणती ॥ साधुत्वें वरपंगी डोलती ॥ तया न चुके यातायाती ॥ यमदंड गर्भ-
वास ॥ ३१ ॥ आपुलीया देहाचा उद्धार ॥ जेथें होय परब्रह्म साक्षात्कार ॥

तयाचे चरणीं वारंवार ॥ लीन व्हावें भाविकें ॥ ३२ ॥ उत्तम योनी असोनि
पाहीं ॥ साधन करावें लवलाहीं ॥ आळस करूं नये विषयीं ॥ जाणति
या पुरुषीं ॥ ३३ ॥ तुम्हां जाणतियांप्रती ॥ हेचि विनवणी पुढती ॥
सोहं शब्द हृदयाप्रती ॥ सहजस्थिती असावी ॥ ३४ ॥ आतां ऐकोनि करा
विचार ॥ पुढिल चिन्हें ओळखा निर्धार ॥ तयाचा पाहे चमत्कार ॥
मनासि आणि ॥ ३५ ॥ शुद्धपक्ष चंद्राचा ॥ कृष्णपक्ष रवीचा ॥ तीन
दिवस एक एकाचा ॥ अमावास्या प्रतिपदेपासोनी ॥ ३६ ॥ शुक्लपक्षींचें
तिथीसी चंद्र ॥ असतां सुख अपार ॥ कृष्णपक्षींचे तिथीसी दिनकर ॥
तो आनंद योगियां ॥ ३७ ॥ शुक्लपक्षीं कृष्णपक्षीं पाहतां ॥ सुषुम्ना दिसे
अवचिता ॥ उपाय ते अपाय तत्वतां ॥ न चुके आघात पैं ॥ ३८ ॥ तरी
जीवासी होती कष्ट ॥ अपाय लागती पाठोपाठ ॥ अशा पाल्हाळाची खट-
पट ॥ काय व्यर्थ सांगों मी ॥ ३९ ॥ परी किंचित सांगों तयाचें गुण ॥

होये देहाची हाण ॥ विप्रित सुप्रित वाहे पूर्ण ॥ तयाचें फळ ऐसें आहे ॥
॥ १४० ॥ संक्रमण सुषुम्ना तरी होय ॥ तरी घराची न होय सोय ॥ स्त्री
मृत्यु कीं अपत्या भय ॥ यांत संदेह नाहीं ॥ ४१ ॥ क्षणक्षणा उलट पालट ॥
आक्रोश राजपीडा सांगे वोखट ॥ विनालाभ उत्कृष्ट ॥ दुर्भिक्ष व्याधीं
भूमिकंप होय ॥ ४२ ॥ साधकें प्रातःकाळीं पहातां ॥ विपरीत दिसेल
क्षिता ॥ श्रीसद्गुरुचरण चिंतितां ॥ महारिष्टें नासती ॥ ४३ ॥ ज्ञानियाचें
ज्ञान ॥ सर्व ऋषींचें साधन ॥ जें जें उपदेशिलें जाण ॥ भवानीशीं शंकरें
॥ ४४ ॥ आतां संवत्सराचा वर्तारा ॥ मज सांगिजे दातारा ॥ सुख दुःख
भोगावें शरीरा ॥ किं निमित्य स्वामियां ॥ ४५ ॥ फाल्गुन शुद्ध नवमी ॥
आरंभ प्रतिपदेपासोनि ॥ उदय चंद्राचा अस्तमानीं ॥ रवि उदय होय
॥ ४६ ॥ तें सांगता सुफळ ॥ कुटुंब मित्रादि सकळ ॥ अलाभलाभ मंगळ- ॥
दायक तया घडती ॥ ४७ ॥ चैत्र शुद्ध तीन दिवस वाहे ॥ चंद्र तरी

चंद्राष्टक फळ होय ॥ दुःख उद्योग जाय ॥ जीवे तोंपर्यंत ॥ ४८ ॥ अथवा
प्रभातीं भानु असे ॥ अस्तमानीं चंद्र दिसे ॥ तें वोखटें जाणावें ऐसें ॥
वैरियासी सफळ ॥ ४९ ॥ तें सांगे उद्योग मरण ॥ विनाश राजिक पीडा
दारुण ॥ राजियासीं आघात मरण ॥ दुष्ट फळ ॥ १५० ॥ अथवा वाहे
संक्रमण ॥ विपरीत पीडा होय दारुण ॥ हानि मृत्यु आक्रोशन ॥ देहपीडा
सांगे ॥ ५१ ॥ चैत्र शुद्ध पहिले प्रहरा ॥ वाहे सूर्याचा होरा ॥ दुसरे तिसरे
दिवशीं अवधारा ॥ प्राणांतिक अथवा जाणिजे ॥ ५२ ॥ चौथे प्रहरीं वाहे
सूर्य ॥ न घडे चिंतिलें कार्य ॥ तीन दिवस पिंगला वाहे ॥ तीन वर्षां मरणां-
तक ॥ ५३ ॥ सूर्य वाहे सात दिवस ॥ तरी मृत्यु राहे सहामास ॥ अथवा
वाहे दश दिवस ॥ तरी मृत्यु राहे समयो कीं ॥ ५४ ॥ अकरा दिवस
चंद्र वाहे ॥ तरी एकवीस दिवशीं घात आहे ॥ ऐसें सर्व जाणोनि भजनीं
राहे ॥ त्यासि अपाय घडेना ॥ ५५ ॥ स्वर वाहे दिवस बारा ॥ तरी

जाणावें सादिवसां खरा ॥ एकविस दिवस चाले होरा ॥ तरी तेच दिवशीं मृत्यु होय ॥ ५६ ॥ दिवस रजनीं चंद्र वाहे ॥ तरी चंद्राष्टक फळ लाहे ॥ चिंता उद्योग जाय ॥ संदेह नाहीं ॥ ५७ ॥ तीन दिवस रजनीं सूर्य वाहे ॥ क्षत्री मोडती महाभय ॥ अथवा तीन दिवस रजनीं संक्रमण वाहे ॥ तरी उद्योगहानी मृत्युपीडा ॥ ५८ ॥ तीन दिवस रजनी अस्ताव्यस्त चाले ॥ युक्ति खुंटली परचक्र आले ॥ देशांतरा गमन करितां भले ॥ कांहींसा तरणोपाय ॥ ५९ ॥ आणि शुक्लपक्षीं चंद्र वाहतसे ॥ आणि दोन दिवस नसे ॥ तरी चार मास शुभ असे ॥ जाणावी परीक्षा ॥ १६० ॥ चतुर्दशी आणि अमावास्या ॥ चंद्र वाहे श्वासा ॥ तरी अष्टमास संतोषा ॥ चंद्राष्टक फळ शुभ ॥ ६१ ॥ ऐसी चंद्राची कुसरी ॥ विश्वउपकारालागीं त्रिपुरारी ॥ सांगितलेंसें गौरी ॥ श्रीगुरुगम्य हें ॥ ६२ ॥ आतां सूर्याचे फळराशी ॥ ह्या युक्ती परियेसी ॥ परीक्षा याची तीन दिवशीं ॥ वर्तोळा पुरुषाचा ॥

॥ ६३ ॥ चैत्र शुद्ध एक संवत्सर पहावा ॥ तरी चार मास दुष्ट ओळखावा ॥ अष्टमास बरवा ॥ ओळखावा ज्ञानवंतें ॥ ६४ ॥ तीन दिवस वाहे तरी वरिस ॥ ऐसा भेद सुरस ॥ साधकीं साधावयास ॥ आणिक कांहीं न करावें ॥ ६५ ॥ सुषुम्ना संक्रमण केवळ ॥ सुख नसे दुःखाचें भांडवल ॥ केवळ अनर्थाचें मूळ ॥ ओळखिजे ॥ ६६ ॥ जयाचें अंतःकरण निर्मळ ॥ तोचि साधी हेंचि फळ ॥ तयासी ओळंगती सकळ ॥ अष्टमा सिद्धि ॥ ६७ ॥ जैसें असे या पिंडीं ॥ तैसें वर्ते ब्रह्मांडीं ॥ तेथें अज्ञान काळाची उडी ॥ ओळखिजे ज्ञानियें ॥ ६८ ॥ इडा पिंगळांचे पोटांत ॥ पृथ्वी आप दिसे सुख संमत ॥ तेज आकाश उठत ॥ शोक उपजे जीवासी ॥ ६९ ॥ वायुतत्वीं भय राजकी जाण ॥ आकाश हो तंव मरण ॥ चैत्र शुद्ध प्रथम तीन दिवस जाण ॥ साधकजन जाणताती ॥ १७० ॥ देह धारकासी सुगम ॥ एकवीस सहस्र सहाशतें नेम ॥ हें जाणावें वर्म ॥ श्रीसद्गुरुमुखें ॥ ७१ ॥ ऐसें आरंभीं शुक्ल किंवा कृष्ण ॥ दिवस रजनी तीन ॥ चंद्र सूर्य तथा संक्रमण ॥ ओळखावी

खुण साधुजनीं ॥ ७२ ॥ या युक्ती पांच तत्वें ॥ शुभ अशुभ वर्तती निश्चि-
तार्थें ॥ साधकीं जाणावें मनांत ॥ यथा अनुक्रमें ॥ ७३ ॥ हृदयीं अखंड
माळा ॥ सोहं शब्द सामावला ॥ नसे रिघ कळिकाळा ॥ योगियाचा बाप
तो ॥ ७४ ॥ असोनि संसारिं हेचि युक्ती ॥ नामघोषें डोलती ॥ सद्गुरूसीं
धरिती प्रीती ॥ अनन्यभावें ॥ ७५ ॥ आतां सद्गुरु हो कां भलते याती ॥
जेणें फेडिली आपुली भ्रांती ॥ तया ब्रह्मचि केवळ भाविती ॥ तोचि सच्छिष्य
॥ ७६ ॥ या नांव ब्रह्मरूप सुगम ॥ नामीं हृदयीं अखंड नाम ॥
सकळही घडे नेम ॥ तया साधकासी ॥ ७७ ॥ नरदेहीं सुगम उपाय ॥
अजपीं धरी सोय ॥ तोचि नर नारायण होय ॥ उलटोनि पाहतां ॥ ७८ ॥
चंद्र उदय होतां घेइजे ॥ षोडश वेळा घट कीजे ॥ सान सान सोडिजे ॥
दक्षिणमार्गें ॥ ७९ ॥ ऐसियापरी ध्यान करावें ॥ अखंड एकरूप असावें ॥
हृदयीं सोहं सांठवावें ॥ साधकेश्वरीं ॥ १८० ॥ त्रिबंध राखावें वोजा ॥
षण्मुख समुद्राची पैंजा ॥ साम्र सर्वसिद्धींचा राजा ॥ ब्रह्मरूप तोचि पैं ॥

॥ ८१ ॥ सोहं सामावे चौथे शून्यीं ॥ येथें उठती अनुहत ध्वनी ॥ संसारीं
ब्रह्मरूप प्राणी ॥ असोनि जीवन्मुक्त ॥ ८२ ॥ ऐसें अनिर्वाच्य सुखें ॥
ओळखावें सद्गुरुमुखें ॥ जनीं वनीं निमिषें निमिषें ॥ जप तप असावें
मनोमय ॥ ८३ ॥ जे वस्तु परात्पर ॥ व्यापक असे निरंतर ॥ हितगुज
हिमनगकुमरें ॥ तुजप्रती निवेदिलें ॥ ८४ ॥ ऐकोनि मिठी घातली चरणीं ॥
झाली उन्मीलित लोचनीं ॥ म्हणे स्वामी तुमची वाणी ॥ सार्थ झालें
उभय लोकीं ॥ ८५ ॥ म्हणे ब्रह्मानंदीं बुडालें ॥ निजनाम सुखें सुखावलें ॥
देहीं असोनि विदेहीं केलें ॥ श्रीभोळानाथा तूं ॥ ८६ ॥ आतां जो लक्ष
पिंडीं ॥ तोचि बोलिजे ब्रह्मांडीं ॥ तेथें काळाची मोडोनि नरडी ॥ येणें
अभ्यासें राहतां ॥ ८७ ॥ आतां ऋतुकाळ समय वार्ता ॥ पार्वती प्रश्न करी
तत्वता ॥ भोगकाळ समय त्वरिता ॥ साधकें कैसा साधावा ॥ ८८ ॥
पुरुषासी पूर्ण सूर्य वाहे ॥ स्त्रियेसी चंद्र तैसाचि आहे ॥ तरी पुत्राचा गर्भ
निश्चये ॥ राहे मातेचे उदरीं ॥ ८९ ॥ सद्गुरुलक्षण पुत्रासी ॥ धन धान्य पूर्ण

लक्ष्मीसी ॥ अष्टमासिद्धि वोळंगती दासी ॥ संदेह नाहीं ॥ १९० ॥
पुरुषासीं चंद्र वाहे ॥ स्त्रियेसीं सूर्य होय ॥ तरी कन्येचा गर्भ होय ॥ जननीये
गर्भ पोटीं ॥ ९१ ॥ पुरुषासि वाहे संक्रमण ॥ स्त्रियेसीं सूर्य पूर्ण ॥ तेणें होय
गर्भपतन ॥ हा विस्तार नकळे ॥ ९२ ॥ स्त्रीसी वाहे संक्रमण ॥ पुरुषासि
सूर्य पूर्ण ॥ तरी पुत्र नपुसंक हे खूण ॥ असत्य नोहे ॥ ९३ ॥ दोघांसीं वाहे
संक्रमण ॥ भगना लिंग गर्भाकारणें ॥ अल्पायुषी परिक्षा गहन ॥ न वांचे
सर्वथा ॥ ९४ ॥ दोघां सूर्य जरी चाले ॥ दोघां चंद्र वियोग बळें ॥ दोघां
संक्रमण तरी सकळें ॥ व्याधि रोगाचें भय फार ॥ ९५ ॥ संक्रमणाचें
बळें ॥ आप तेजें होतीं दरिद्री बाळें ॥ उपजतांचि सुषुम्ना मुलें ॥ भिकेसी
लाविती मायबाप ॥ ९६ ॥ ज्ञाते पुरुषांसि सांगती विचार ॥ स्त्रियेसी
मोहन वशीकर ॥ होय ऐसा निर्धार ॥ तेही सांगूं पार्वती ॥ ९७ ॥ स्त्रीवशी-
करण आणि मोहन ॥ जेव्हां उडतो मदन ॥ ते वेळें पुरुषें करावें कारण ॥
तें अवधारिजे ॥ ९८ ॥ शिश्नाचें काढावें रेत ॥ सूर्यकिरणें चुना करी मिश्रित ॥

सोम शुक्र बुधेंसी विडा द्यावा निश्चित ॥ वश्य होय संशय नाहीं ॥ ९९ ॥
मग टाळूसीं रेत मर्दावें ॥ आणि नाभीसी पुसावें ॥ ऐसेपरी मोहावें ॥ स्त्री
देहा ॥ २०० ॥ अथवा चंद्र वाहत असे ॥ स्त्री नाम घेवोनि सूर्यातें सोसे ॥
तरी वश्य होय निःशेष ॥ अन्यथा नाहीं ॥ १ ॥ पुरुष वश्य करणें ॥ सूर्य
वाहे कीजे मैथुन ॥ सूर्यवारीं चुना लाऊन ॥ पुरुषा विडा देईजे वश्य होय ॥
॥ २ ॥ अथवा पुरुषाचा सूर्य चंद्र सोसिजे ॥ किंवा सूर्य चंद्रांत आणिजे ॥
हे अपले आंत धरिजे ॥ साधकेश्वरें ॥ ३ ॥ ऐसीं स्त्री पुरुष वश्य करणें ॥
चंद्र सूर्य कार्य साधणें ॥ तरी स्त्री पुरुषा पडे मोहन ॥ सत्य जाण शुभानने ॥
॥ ४ ॥ मुखीं श्वास मुखें घेईजे ॥ वरचेवर अंग राखिजे ॥ तियेचे अंगींचा
स्वेद लागों न दीजे ॥ पुरुषें आपुले आंगासी ॥ ५ ॥ स्मरोनि श्रीगुरूचे
चरण ॥ कळावयासी जिणें मरण ॥ निश्चळ कीजे अंतःकरण ॥ योगयुक्त
ऐक पैं ॥ ६ ॥ शुचिर्भूत होवोनी ॥ बैसावें पद्मासनीं ॥ जिकडे पडेल
आपुली साउली धरणीं ॥ तिकडे बैसावें ॥ ७ ॥ कंठनाळाची साउली पडेल

जेथें ॥ दृष्टी लक्षावी तेथें ॥ अवलोकावें आकाशातें ॥ तंव छाया पुरुष देखिजे ॥ ८ ॥ ऐसा अभ्यास प्रति दिवसीं ॥ करितां जें सुख देखसी ॥ सिद्धी होईल अहर्निशीं ॥ मग देखसी अवगुण ॥ ९ ॥ हें छायापुरुषाचें ज्ञान ॥ जे करिती साधुजन ॥ लक्ष लावितां आप आपण ॥ अनुभवासी येतसे ॥ २१० ॥ छाया पुरुषातें लक्षितां ॥ चिह्नें देखसी भविष्यार्थता ॥ जिण्या मरणाची वार्ता ॥ कळों येतसे ॥ ११ ॥ तेचि दीक्षा जाणावी ॥ श्वेतच्छाया दिसे बरवी ॥ तरी एक मास सुफळ दावी ॥ सकळ कार्य होतसे ॥ १२ ॥ कृष्णवर्ण दिसे तरी भय ॥ नीळवर्ण पीतवर्ण अपाय ॥ पंचवर्ण दिसतां छायानाश ॥ आरक्तता युद्ध पैं ॥ १३ ॥ दिसे श्वेतवर्ण पुरुष ॥ तरी राज्य लक्ष्मी जोडे यश ॥ अष्ट महासिद्धी जोडे त्यास ॥ संदेह नाहीं ॥ १४ ॥ चरण हीन पुरुष देखिला ॥ तंव अपमृत्यु पातला ॥ ऐसी सर्व जाणावी कळा ॥ तीन मासां पैं ॥ १५ ॥ मांड्या दृष्टी न पडतां ॥ तरी एक मास मृत्यु तत्वतां ॥ दोन्ही बाहु न दिसतां ॥ तरी शांति करावी ॥ १६ ॥ जरी न दिसे शिरकमळ ॥

एक मासांत होय काळ ॥ स्मरोनियां जाश्वनीळ ॥ ययासनीं बैसावें ॥ १७ ॥ जे जाणती साधक उत्तम ॥ त्याचा निरसे भवभ्रम ॥ होय पुरुष मंगळ धाम ॥ स्वस्वरूपीं निरंतर ॥ १८ ॥ सद्गुरूतें पूजावें ॥ हृदयीं नाम जपावें ॥ वाचेसी उच्चारावें ॥ शिव षडक्षर मंत्र ॥ १९ ॥ आणिक देहाची खुण ॥ वाम हस्त मस्तकीं ठेवून ॥ भ्रूमध्य लक्ष द्यावें पूर्ण ॥ हस्त न दिसे तरी बरवें नसे ॥ २२० ॥ बुबुळ डोळ्यांचें चेपिजे ॥ लाल फूल देखिजे ॥ तरी महासुख पाविजे ॥ तेथील परीक्षा ॥ २१ ॥ काळें फूल दिसेल अंधक ॥ तें सांगे सुखदुःख ॥ देहासि होईल आवश्यक ॥ ऐसें आहे या देहीं ॥ २२ ॥ अंग कांपे थरथरां ॥ ज्योतीचा दिसे पसारा ॥ पाहतां पडे अंधकारा ॥ श्रीसांबातें चिंतावें ॥ २३ ॥ अनुहात न ऐकतां श्रवणीं ॥ नासाग्र न दिसे नयनीं ॥ तरी रामकृष्ण स्मरावे ॥ २४ ॥ काळे दांत काळे शरीर ॥ दृष्टी पडे भ्यासुर ॥ तैं जाणावें साधकेश्वर ॥ तया बोलावणें यमाचें ॥ २५ ॥ पापणी आणि मनगटें ॥ धरिला केंश उपटे ॥ भंवईतळीं

रेखादाट ॥ तंव जाणावी यमकृपा ॥ २६ ॥ संपूर्ण चाले सूर्यगती ॥ वाम हारपे निशागती ॥ तैं पंधरा दिवसां मोक्षगती ॥ हरिस्मरणीं लागावें ॥ २७ ॥ बाहेर शरीर थंड दिसे ॥ अंतरीं दाह असे ॥ तरी जावें ऐसें ॥ यमलोकीं जाणें पैं ॥ २८ ॥ छाया पुरुषांचें ज्ञान ॥ श्रीशंकर स्वमुखें आपण ॥ साधक पुरुषें युक्ति पूर्ण ॥ येणें रीतीं पहावें ॥ २९ ॥ आतां निमिषो निमिषाचें अर्द्ध ॥ स्वरूपीं चित्त होय सावध ॥ तरी पातक राशी होती दग्ध ॥ तया साधकाच्या ॥ २३० ॥ भ्रूभंगावरूनि देख ॥ उभयपातीं करूनि एक ॥ निमिषपातीं राख ॥ व्योमगर्भींचे ठायीं ॥ ३१ ॥ मयूर पंखावरील डोळे ॥ तैसे दिसती वर्तुळें ॥ तयामध्यें जें निळें ॥ तें निखळ स्वरूप माझें ॥ ३२ ॥ तयांत राहे मनाची दृष्टी ॥ अहं सोहंची पडे मिठी ॥ यापरतें गोरटी ॥ सांगावया उरले नाहीं ॥ ३३ ॥ तया साधकाचें कल्याण ॥ स्वयंभ सदोदित पूर्ण ॥ तोचि आत्मा चैतन्यघन ॥ होऊनि राहे निरंतर ॥ ३४ ॥ परा पश्यंती मध्यमा वैखरी ॥ जेथें

निवर्तल्या वाचा चारी ॥ तें सुख निर्धारीं ॥ तुझें तुजपुढें ॥ ३५ ॥ हें गौप्य करावें शास्त्र ॥ कळों न द्यावें अणुमात्र ॥ भाविक विश्वासुक नर ॥ तयासी निजगुज बोलिजे ॥ ३६ ॥ हा महावाक्याचा उपदेश ॥ त्वंपद तत्पद असिपद ॥ एक वास सहस्र सहा शत ॥ गुरु सांप्रदायी जाणती ॥ ॥ ३७ ॥ सगुण भजावें प्रेमेंकरून ॥ निर्गुण चिंतावें मनोमय ध्यान ॥ जनीं असोनि जनार्दन ॥ हृदयमंदिरीं स्मरावें ॥ ३८ ॥ तयासारिखें वर्तावें ॥ आपुलें अंतरींचें कळों द्यावें ॥ संसारीं असोनि ब्रह्म व्हावें ॥ येणें रीतीं राहतां ॥ ३९ ॥ हा पवन विजय ग्रंथ थोर ॥ राहिला बारा तिर्थींचा विचार ॥ तो सांगों सविस्तर ॥ अनुक्रमें करोनि ॥ २४० ॥ रविवारींचा होरा ॥ तयामागें मंगळ अवधारा ॥ विवाहालागीं बरा ॥ मंगळदायक ॥ ४१ ॥ शुक्र आणि बुधाचा होरा ॥ गुरुशिष्य दीक्षेसी बरा ॥ हें जाणिजे अवधारा ॥ जाणते पुरुषीं ॥ ४२ ॥ बुधामागें सोम ॥ तो सर्वांसी सम ॥ तो न ये कारणासी उत्तम ॥ क्रूर कार्या

योजावा ॥ ४३ ॥ सोमामागें शनी ॥ सर्व कार्यांची हानी ॥ निर्फळ होउनी ॥ जाय देख ॥ ४४ ॥ शनिमागें गुरु ॥ मंगळदायक निर्धारू ॥ सर्व सिद्धीचा आधारू ॥ साधकांसी ॥ ४५ ॥ गुरुमागें मंगळ ॥ सर्व कार्यांचा काळ ॥ अपघात होण्यासी नलगे वेळ ॥ बरवा न दिसे ॥ ४६ ॥ ऐसा दिवसाचा होरा ॥ हें ज्ञान साधकेश्वरा ॥ साधावें चतुरा ॥ सिद्ध पुरुषीं ॥ ॥४७॥ याची चाल अडचा घटिकांची ॥ हे खूण साधका ओळख होण्याची ॥ तेथें सुख दुःख होण्याची ॥ ओळख होईल ॥ ४८ ॥ गुरु शुक्र महा लाभ ॥ शीत सोम बुध ॥ मंगळ दुःखदायक ॥ लाभ घेतला नाहीं ॥ ४९ ॥ रवि घेतला क्रूर कार्या ॥ असे तो महा बळिया ॥ घेईजे साधावया ॥ युक्तिसार ॥ २५० ॥ गुरुर्विवाहे गमनेच शुक्रे ज्ञाने बुधे सर्व कार्येषु चंद्रे ॥ कुजेच युद्धं रविराज सेवा मंदेच वित्तं इति होरवारः ॥ ५१ ॥ ऋतुभाग संभवतां ॥ पुसे कन्या पर्वता ॥ पवन बंधु गुरुगम्यता ॥ पार्वतीप्रती ॥ ५१ ॥ प्रतिपदेस संभव सर्वहो न ॥ आत्मबुद्धी बीजेसि धारण ॥ तिजेचा संभवे

भिकारी पूर्ण ॥ चौथीचा संभवे परद्वारी ॥ ५२ ॥ परोपकारी पंचमीचा ॥ व्यवहारि संभवे षष्ठीचा ॥ सप्तमी तैसाचि अष्टमीचा ॥ दरिद्री जाणा गुरुमुखें ॥ ५३ ॥ नवमीचा भोळा भाग्यवंत ॥ दशमी संभवे दशगुणयुक्त ॥ एकादशीचा श्रीहरीभक्त ॥ तत्वज्ञानी ॥ ५४ ॥ द्वादशीचा संभवे गुरु ज्ञानी ॥ त्रयोदशीचा क्षत्रीय जाणा ॥ चतुर्दशीचा शहाणा ॥ पूर्णिमेचा अविश्वासि चोर पैं ॥ ५५ ॥ एका मासाचे सोळा ऋतु ॥ त्यामाजी वेगळाले गुण असतु ॥ ऐसे बीज संभवतु ॥ प्रारब्धें संभवे ॥ ५६ ॥ जैसी प्रारब्धाची उभारी ॥ तैसी बुद्धी उपजे शरीरीं ॥ तो नेम घडे शरीरीं ॥ निर्धारीं संदेह नाहीं ॥ ५७ ॥ हाचि प्रारब्धाचा निर्धार ॥ तिथि नक्षत्र योग वार ॥ हा जाणिजे तत्वविचार ॥ योगज्ञानी ॥ ५८ ॥ स्तवनं वोंकारश्च ॥ त्रिशून्यं पंचदेवता ॥ पंचेंद्रिय कुटुंबश्च ॥ यत्र आत्मा तव ग्रहा ॥ ५९ ॥ इडा च ब्रह्मरूपेण ॥ पिंगला विश्वरूपिणी ॥ सुषुम्ना रुद्ररूपेण ॥ सोहं हंसः स्वरूपता ॥ २६० ॥ इडा गंगा ती बोलिजे ॥ पिंगला यमुना नदी ॥ मध्यें

सरस्वती विद्या ॥ प्रयागादि समस्त हे ॥ ६१ ॥ अजपा गायत्री अव्यक्त ॥ योगियांसी मोक्षदायक ॥ हृदयीं पठण कीजे नित्य ॥ तयासी पुनर्जन्म नाहीं ॥ ६२ ॥ हिमनगें पंचतत्वांचें वर्णन ॥ आतां ओळखें ऐसी खुण ॥ पृथ्वी तत्व पीतवर्ण ॥ आप तत्व श्वेत पैं ॥ ६३ ॥ तेज तत्व वर्ण रक्त ॥ वायु नीळवर्ण असत ॥ आकाश काळें दिसत ॥ हे पंचवर्गांचीं भुतें पैं ॥ ॥ ६४ ॥ आतां सत्व रज सांगूं तिखट ॥ पृथ्वी मधुर आप खारट ॥ वायु आंबट आकाश कडवट ॥ जाणिजे पैं ॥ ६५ ॥ घरद्वाराची रुची ॥ सांगूं पंच भूतांची ॥ ललाटीं वस्ती आपाची ॥ आहार मैथुन तयाचा ॥ ६६ ॥ तेजाचे घर तळीं ॥ मुख नेत्र न्याहाळी ॥ आहार रूप न्याहाळी ॥ देखणें पाहे ॥ ६७ ॥ वायुचें घर फोंस ॥ मुख जाणा नासिक ॥ आहार तयाचा ऐक ॥ परिमळ सुगंध पैं ॥ ६८ ॥ नाभी पृथ्वीचें घर ॥ मुख द्वार आहार ॥ नाना षड्रस मधुर ॥ रुची घेतसे ॥ ६९ ॥ काळीज आकाशाचें घर ॥ मुख श्रोत्र आहार ॥ शब्द कुशब्द अपार ॥ श्रवण करी ॥ २७० ॥ प्रश्न पुसे

पार्वती ॥ हे कैसे अनुभवा येती ॥ कैसी काय त्यांची रीती ॥ तें मज निरोपावें ॥ ७१ ॥ शंभु म्हणे ऐक गिरिजे ॥ कांशाचा आरसा कीजे ॥ उठोनि त्यावरी श्वास सोडिजे ॥ वर्ण उमटे तत्वांचा ॥ ७२ ॥ तथा दुसरा एक प्रश्न ॥ हाताचें मनगट मुखावरी ठेऊन ॥ तळहातावरी सोडावा पवन ॥ ते तत्व खुण ओळखी ॥ ७३ ॥ तळहातांमध्यें पवन जिरे ॥ तरी पृथ्वी जाणावी चतुरें ॥ कोंपराकडे वायु सरे ॥ तें आपतत्व ओळखी ॥ ७४ ॥ आकाश वायु अंगुष्ठाकडे ॥ वायुतत्व मध्यमाकडे ॥ करंगुळीकडे वायु चढे ॥ तेजतत्व जाणिजे ॥ ७५ ॥ हा तत्वभेद जाणा ॥ साधकें आणावा मना ॥ नित्य करावी विवेचना ॥ विवेकीं पैं ॥ ७६ ॥ आणिक तत्वाची धारणा ॥ बिंदूनें लक्षावें गमना ॥ मध्यमावरी करावी भ्रमणा ॥ तें पृथ्वी तत्व ॥ ७७ ॥ उरावरी आदळे संपूर्ण ॥ तें आप तत्व ओळखिजे जाण ॥ मध्यमाभोंवतें संपूर्ण ॥ वायु तत्व ओळखे ॥ ७८ ॥ नासिकीं आदळोनि आकाशीं जाण ॥ आकाशतत्व निश्चय ॥ सैरावैरा गमनीं राहे ॥ तयासी

तें तत्व बोलिजे ॥ ७९ ॥ गौरी ये चौथी धारण ॥ उजवे नाकपुडी लागे पवन ॥ तेज जाणावें संपूर्ण ॥ बुद्धिमंतीं ॥ २८० ॥ डावे नाकपुडी लागे पवन ॥ तें आपतत्व ओळखिजे पूर्ण ॥ दोहों न लगतां वायु वाहे ॥ मिश्रवाहे तें पृथ्वी तत्व ॥ ८१ ॥ दोहीं दळीं व्यापक ॥ तें आकाश निश्चित ॥ ऐसें जाणावें संतजनीं ॥ निश्चयेसीं ॥ ८२ ॥ पांचांचे पंचवीस गुण ॥ हे वायुतत्वीं निर्माण ॥ कामधेनु नाम धारणा ॥ सत्रावी जीवकळा ॥ ८३ ॥ हा गुरुकृपें जाणावा प्रकाश ॥ शुद्ध शब्दाचा कीजे अभ्यास ॥ तोचि जाणावा परमहंस ॥ सद्गुरुकृपें ॥ ८४ ॥ चंद्राचे ठायीं राहे रेचक ॥ सूर्यावरी राहे पूरक ॥ संक्रमण वस्तीसी त्राहाटक ॥ निरशून्य कुंभक बोलिजे ॥ ८५ ॥ अहं सोहं मौन हृदयीं ॥ हेचि एकांताची सोइ ॥ हाचि पांचवा सूक्ष्म वेद पाहीं ॥ सद्गुरुमुखें ओळखावा ॥ ८६ ॥ पृथ्वी आप तेज वायु सूर्य ॥ कृत प्रश्नो शुभावह ॥ तेजा वायु आकाशो ॥ यदा प्रश्नोपि निष्फल ॥ ८७ ॥ आतां चंद्राची तिथी ॥ शुक्लपक्षीं जाणिजे निश्चिती ॥

१ । २ । ३ । ७ । ८ । ९ । १३ । १४ । १५ ॥ आतां कृष्णपक्षीची तिथी ॥ सूर्याची जाणिजे ॥ ८८ । १ । २ । ३ । ७ । ८ । ९ । १३ । १४ । ३० ॥ चंद्र कृष्णपक्षीं ॥ ४ । ५ । ६ । १० । ११ । १२ ॥ सूर्य शुक्लपक्षीं ॥ ४ । ५ । ६ । १० । ११ । १२ ॥ कृष्णपक्षीं चंद्राची तिथी जाणिजे ॥ श्वास वाहे अंगुळें बारा ॥ निद्रा काळीं ॥ ५४ ॥ अंगुळें ॥ मैथुनकाळीं अंगुळें ॥ ५४ ॥ धावन समयीं अंगुळें ॥ ४२ ॥ मैथुनें काया पडे हिंपुटी ॥ स्वर पडे काया होती कष्टी ॥ यालागीं परते दृष्टी ॥ प्राणिमात्रांची ॥ ८९ ॥ आतां सां[illegible] विचार ॥ आदितवार मंगळवार ॥ शनि अर्धा गुरुवार ॥ कृष्णपक्षीं क्रूरकर्मीं असे ॥ ॥ २९० ॥ चंद्राचे वारेश्वर सांगेन ॥ सोमशुक्र सोमनंदन ॥ अर्ध गुरुवार जाण ॥ शुक्लपक्षीं शुभ कार्या ॥ ९१ ॥ शुक्ल चंद्रवार दिशा तिथी ॥ हे शुभ कार्यास व्हावें युक्ती ॥ कृष्णपक्षीं सूर्यवार सूर्यतिथी ॥ क्रूरकर्मीं ओळखिजे ॥ ९२ ॥ निद्राकाळीं होती जागृत ॥ अनुभवावें चंद्र सूर्यातें ॥ सम विषम पाउलाचें गणित ॥ योजूनियां टाकिजे ॥ ९३ ॥ सोमवारीं प्रातः

काळीं सत्वर ॥ श्वास साधूनि पाउलें टाकावीं चार ॥ तेथें पवन सोडितां
चंद्र ॥ तें सफळ येर ते निर्फळ ॥ ९४ ॥ ऐसे कृष्णपक्षीं सूर्याचे वार ॥
जाणावे पैं निर्धार ॥ विषम पाउलें सूर्यावर ॥ सुफळ येर निर्फळ जाणिजे ॥
॥ ९५ ॥ सुषुम्ना वा संक्रमण ॥ हे काळाष्टक तया मरण ॥ ऐसें स्वरो-
दयांत जाण ॥ निवांत असावें ॥ ९६ ॥ सोम बुध चालावी चार पाउलें ॥
शुक्र दिनीं सहा वहिलें ॥ ऐसीं चंद्राचीं पाउलें ॥ मोजूनियां टाकावीं ॥
॥ ९७ ॥ रवि किंवा मंगळवारीं ॥ पांच किंवा नऊ निर्धारीं ॥ अकरा शनि
उदय तरी ॥ गुरु सप्त पाउलें ॥ ९८ ॥ हे वार यात्रा जाणावी ॥ तिथि वारीं
दिशा पहावी ॥ जे नाडी चाले तें पाउल पुढें ठेवावें ॥ चंद्रीं विषमा विषम ॥
॥ ९९ ॥ आतां प्रकृती सांगों तयांची ॥ आहार निद्रा मैथुन ॥ जांभई
आळस पृथ्वीचे ॥ गुण हे पैं ॥ ३०० ॥ लाळ मूत्र शोणित ॥ स्वेद आणि
रेत ॥ हे आपाचे गुण निश्चित ॥ जाण प्रिये ॥ १ ॥ धावन आणि चलन ॥
प्रसरण अकोचन ॥ हे वायूचे गुण ॥ पांच पैं ॥२॥ क्षुधा तृषा निद्रा आळस ॥

अहंकारादि पांच ॥ हे गुण साच ॥ तेजाचे पैं ॥ ३ ॥ काम क्रोध शोक मोह
भय ॥ हे पांच गुण आकाशाचे होय ॥ ऐसे पांचाचे पंचवीस निश्चयें ॥
स्थूळ शरीरीं असती ॥४॥ लक्ष लय ध्यान प्रकाशे ॥ जेणें दृष्टी अज्ञान नासे ॥
अभ्यासितां पाप दग्ध होतसे ॥ प्रसादें गुरुगम्य हें ॥ ५ ॥ रेचक आणि
पूरक ॥ कुंभक आणि त्राहाटक ॥ यांचे भेद सिद्ध साधक ॥ जाणती पैं
॥ ६ ॥ रेचकें शांतिक करावें ॥ पूरकें अशुभ जाणावें ॥ त्राहाटकें मारणादि
करावें ॥ कुंभक जाणावें गुरुमुखें ॥ ७ ॥ आतां स्त्रीचीं कामादिक ठिकाणें ॥
कामशास्त्राचे अनुक्रमानें ॥ शुक्लपक्ष कृष्णपक्ष जाणोन ॥ चढतां उतरतां
देखिजे ॥ ८ ॥ आतां निद्रा करी सूर्यावरी ॥ जागृत होय चंद्रावरी ॥ कां
चंद्रावरी निद्रा करी ॥ सूर्यावरी उठे जो ॥ ९ ॥ तयाचें शरीर सुखदायक ॥
जेथें तेथें मंगळदायक ॥ तो योगियांचा टिळक ॥ असोनि गृहाश्रमीं
॥ ३१० ॥ आतां पृथ्वीतत्वीं स्थीर कार्य करणें ॥ शुभकार्यादि अळंकार
भूषणें ॥ ग्राम प्रवेश मौजिबंधनें ॥ पृथ्वीतत्वीं करिजे हें ॥ ११ ॥ आपतत्वीं

विवाह लग्न ॥ यात्राभिषेक राज्यपदीं बैसणें ॥ विहिरि आड तळें ऊंस धान्य लावणें ॥ आपतत्वीं कीजे हें ॥ १२ ॥ समुद्रीं गंगाजळीं तरणें ॥ व्यवहारीं काळांतरीं बीज पेरणें ॥ राजमैत्री संघट्टण करणें ॥ आपतत्वीं साचार ॥ १३ ॥ जितुकें अशुभ कर्म ॥ त्याचें जाणावें हें वर्म ॥ जे जे आचरणें अधर्म ॥ ते अग्नितत्वीं करावे ॥ १४ ॥ वधुवरें मिरविजे ॥ गज घोडे बैल आणिजे ॥ अनेक वस्तु घेईंजे ॥ वायुतत्वीं निश्चयें ॥ १५ ॥ योग दानें तप कीजे ॥ मोक्षमंत्र उपदेश घेईंजे ॥ शुभ कर्मे कीजे ॥ आकाशतत्वीं ॥ १६ ॥ चंद्र वाहे तरी डावें पाउल पुढें ठेविजे ॥ पश्चिम दक्षिण पाठीं घेईंजे ॥ पूर्व उत्तर जाईंजे ॥ शुभ-कार्य निर्विघ्न पैं ॥ १७ ॥ सुषुम्ना संक्रमण होती ॥ चिंतिलें कार्य नाशिती ॥ आतां चंद्राचीं वर्णाक्षरें किती ॥ सतरा कोणतीं तीं सांगों ॥ १८ ॥ कखगघङ चछजझञटठडढणतथ ॥ सूर्याचीं ॥ दधनपफबभमयरलवशषसहळक्ष ॥ चंद्रा-क्षरी करितां प्रश्न ॥ कार्य घडे तत्क्षणीं ॥ हें जाणिजे लक्षणीं ॥ प्रतिज्ञा करोनी ॥ १९ ॥ सूर्यनाडी वाहे जरी ॥ कार्य होय दोनप्रहरीं ॥ हें जाणावें चतुरीं ॥

वर्णप्रश्न ॥ ३२० ॥ ग्रामा जातां दोन वांटा ॥ तेथें स्थिर राहावें निकटा ॥ जो स्वर वाहे तेचि वाटा ॥ पाउलें ठेवोनि जाईंजे ॥ २१ ॥ ग्रामाजवळी गेलियावरी ॥ उभें रहावें क्षणभरी ॥ शुभ कार्यासी चंद्र धरी ॥ क्रूर कार्यासी सूर्य पैं ॥ २२ ॥ जी जी हे चंद्रमौळी ॥ साधका अन्न उदक कोण सांभाळी ॥ अन्नोदक तया लागोन ॥ कैसें मिळे ॥ २३ ॥ साधकें करावा तत्वविचार ॥ तेणेंकरूनि पुष्ट राहे शरीर ॥ तृषा फार लागली जरी ॥ चंद्रस्वर ऊर्ध्व घ्यावा ॥ २४ ॥ सूर्याचें जें ऊर्ध्वशून्य घर ॥ शनैः शनैः अभ्यासावें निरंतर ॥ तयासी सत्रावीचें अमृतपान ॥ तेणें तृषा जाय पैं ॥ २५ ॥ मग जरी तृषा क्षुधा लागली फार ॥ तरी सूर्य आणि ओंकार ॥ शून्य मंदिरीं चंद्राचें घर ॥ हळू हळू मंद आणिजे ॥ २६ ॥ मध्यमेसी दडपिजे अंगुष्ठें ॥ सूर्या कीजे उफराटें ॥ आणि चंद्रावाटें ॥ क्षुधा हारपे क्षणांत ॥ २७ ॥ तयासी न लागे शीत उष्ण ॥ न लागे कंथा प्रावरण ॥ ही युक्ति विरळा जाणे ॥ सद्गुरुभक्त जो ॥ २८ ॥ जिव्हा टाळूसि लावी उफराटी ॥ त्रैलोक्यींचा विचार दृष्टी ॥ षण्मुख मुद्रेची रहाटी ॥ सहजीं

सहज येतसे ॥ २९ ॥ स्वस्वरूपीं आनंद ॥ निजनामें ब्रह्मानंद ॥ तेचि एक परमानंद ॥ डुल्लती सदा ॥ ३३० ॥ सुषुम्ना सांधिजे ॥ योगी पूर्ण होईजें ॥ मोक्षपदासी जाईजे ॥ संदेह नाहीं ॥ ३१ ॥ हा पवन विजय ग्रंथ ॥ संस्कृतावरूनि प्राकृत ॥ जे नित्य पाहोनि अनुभवित ॥ सर्व कामना पूर्ण होती ॥३३२॥ इति श्रीमुकुंदराजकृत पवनविजय ग्रंथ समाप्त ॥ शुभं भवतु ॥

गांवास गेलेला कधीं परत येईल

तत्त्वें	गु.	रंग	प्रकृती	वायुस्वर	प्रश्न	उत्तर
आकाश	शोक	काळें	कटु	अंगुष्ठाकडे	देशांतरास गेला	मृत्यु
वायु	भय	निळें	आंबट	मध्यमाकडे	पश्चिमेस	भयसांगे
तेज	शोक	रक्त	तिखट	करांगुलीकडे	पूर्वदिशेस	लाभहानी
आप्	सौख्य	श्वेत	खारट	कोपराकडे	लांबला	लाभेसी भेटे
पृथ्वी	सौख्य	पीत	मधुर	तळमध्य	उत्तरदिशेस	लाभबहुतां

मुद्रक व प्रकाशक—दत्तात्रय विश्वनाथ पाठक, जगदीश्वर प्रिं. प्रेस, गिरगांव, गायवाडी, मुंबई नं. ४
आवृत्ति १३ वी] [सन १९६२